

ADANA'DA BULUNAN BRONZ HEYKEL

Aziz Ogan

1934 senesinde İstanbul Müzeleri Bronz koleksiyonunda teşhir edilmiş olan eseuler meyanında cesameti tabiiyeden biraz büyükçe ve çok güzel bir heykel bulunmaktadır.

Bu eser 1932 senesinde Adananın Kadırlı kasabasında Hacı Musazade Hüs-nü namında bir zatın hanesi ittisalinde yapılan bir kanalizasyon ameliyatında iki metre derinliğinde bir çukurda çıkmış ve etrafında bir miktar ha:friyat yapılmış olmasına rağmen nazarı dikkati calıp bir emareye tesadüf olunmamıştır. Eserin fazlaca zedelenmiş ve otuz kırktan fazla parçalara ayrılmış olması yüzünden bu- nun İstanbul Müzeleri atelyesinde terkip ve tamir edilmesi muvafık görülmüş ve eser çok yüksek bir vukuf ile heykeltraşınız tarafından tamir olunmuştur.

1934 senesinin ,baharından ,beri 5311 No. altında teşhir olunan bu güzel eseri tarif edelim.

Heykel boyu 2,07

Başın tepeden boyuna kadar olan irtifai; 0,35 santimdir. Heykel vücudunu sıkletini sağ ayağına vererek *sol* ayağını hafifçe dışarıya ve öne atmış olduğu halde ayakta durmaktadır. Vaziyet kısa adı.ınlarla ,guya ilerliyormuş hissini rvermektedir.

Heykel, ar.kasında kısa kollu bir (hiton) üzerine hafifçe gayet mebzul kıvrımlar (plies) hasıl eden geniş, bir (Toge) ya bürünmüştiir. Libasın etekleri ayak bileklerinden biraz yukarda bitmekte ve ayaklarında sandal bulunmaktadır. Sol el ile hafifçe ve göğüs hizasında bu taraftaki omu2Jdan dökülenlerle sağ koltuğu altında kalçaya doğru inen kıvrımları bastırmaktadır. Sağ kol, vücutten old yana açık biraz da öne ilerlemiş bir vziyettedir. Başpamağıle şehadet par- mağı birbirine temas eder şekilde olması elin bir buhurdan veya buna benzer bir şey tuttuğu zannını verir.

Baş kalın ve ,kısa bir boyun werinde hafifçe ve belirsiz surette sağa dö- nüktür. Saçlar, bol muntazam ve itinakarane taranmış bukleler halinde alın ve şakakları örtmekte ve tepesinde diyadem şeklinde tam ortaya doğru karşılıklı bir sıra define dallarından mürekkep bir bant ile çevrelenmektedir.

Yüz, etlice ve dolgun, burun gömük ve kanatlan yayvanca olup gözler birbirine yakın ve üst kapaklar dolguncadır. Kaşlar, gümrah ve kılları tel tel seçilmektedir. Göz bebekleri dairevi çizgilerle gösterilmiş ve nazarlar hafifçe sağa nünatıftır. Bıurwıla dudak arasındaki mesafe diğerine nisbeten çok yakın ve dudak uçları aşağı,ya iniktir. Bıyık uçları da dudak kıvrımlarına tabi olar.1.1.1. { aş- ğıya düşüktür. Şakaklardan başlayarak yanağı kaplıyan sık ve küçük küçük kevrir- cıklardan mürel&ep kısa sakallı alt dudak altında bolca bir favori teşkil ederek

Adanacla bulunan hronz heykel

He i(elin yandan görünüü

boynuna kadar aynı mebzuliyetle devam eder. Kulaklar, etli ve memeleri dudak sız-
viyemenden geçen bir hattı müstakimden biraz aşağıdadır.

Bakışında bir asalet sezilir. **Iar** arasında amudi iki kısa çizgi yüzdeki asa-
lete bir azamet ve haşmet verir.

Heykelin arka tarafı da (filhakika önü kadar değilse de) ihtimamkarane iş-
lendiği için buiun büyük ve ortada duran yüksek ve monümantal bir kaide üze-
rine mevzu olduğu tahmini olunabilir. Bu itibarla eserin bulunduğu yerde mü-
nasip bir fırsatta daha vasi bir mikyasta hafriyat icrası lizimgeldiğinde şüphe yoktur.

Yukarda eşkal ve evsafını kaydettiğimiz bu eser, gerçi sathi bir bakışla im-
parator (Antoninos Pius) veya Adriyan'a benzetilebilirse de benzeyiş şimdiki halde kat'i
değildir (1). Diğer taraftan yerli bir prens veya bir belediye reisinin statüsü olduğuna
da ihtimal vereceğimiz bu eser hiç şüphe yoktur ki işçilik itibariyle şayanı dikkattir.

Bronzu fazla tahammuz etmiş olmasına rağmen arkasında taşıdığı şitonun
kumaşı üzerinde çift çizgili murabbai desenler bariz bir surette seçilmektedir.
Elbise kıvrımları da zarif bir tarzdadır. Elbisenin bu kadar zengin ve mebzul kıvrımlı
olmasına rağmen gerek vücuda ve gerek vücut hareketine tamamiyle in-
tibak etmiş olması şüphe yoktur ki eser çok yüksek bir sanatkarın elinden çık-
mıştır. Bu intibak bilhassa sağ bacakta daha sarihtir. Heykelde daha ziyade sert köşeli ve sade kıvrım
hatları göze çarpar. Bunlar umumi tle oynak olmakla beraber kuvvede ve ahenkli
badarla birleşmiştir.

Velhasıl bu eserin bütün işçiliğinde zamanın kendine has karakterlerini
görmekle beraber evza ve etvarda çok eski kaidelerin az çok müşabehetine lahit oluruz.

Napoli Müzesinde bulunan ve Ogüst devrine nisbeti iddia olunan Mammius
Maximus'ın toge giymiş heykeli [2] ve yine Napoli Müzesindeki Tiberius [3]
heykeli bu cümledendir. Bununla beraber bizimkinden daha muahhar olan Roma
Müzesindeki birçok parçalardan terki-p edilen ve vaktile altın yıldız-
lı olan Valens ve Valentinien köpriisünün giriş kemerini tezyin eden toge giy-
miş heykelin de duruşundaki benzeyiş kayde şayandır.

Çok hasara uğramış olan bu epide bitkaç • uMup hususiyeti göze çarpar.
Bununla beraber devrinin zengin işçiliğinden çok mak olup patetik ba-
rekatınla ve tугanın teşkil ettiği katlarda ikinci asrın uslubu daha galiptir.

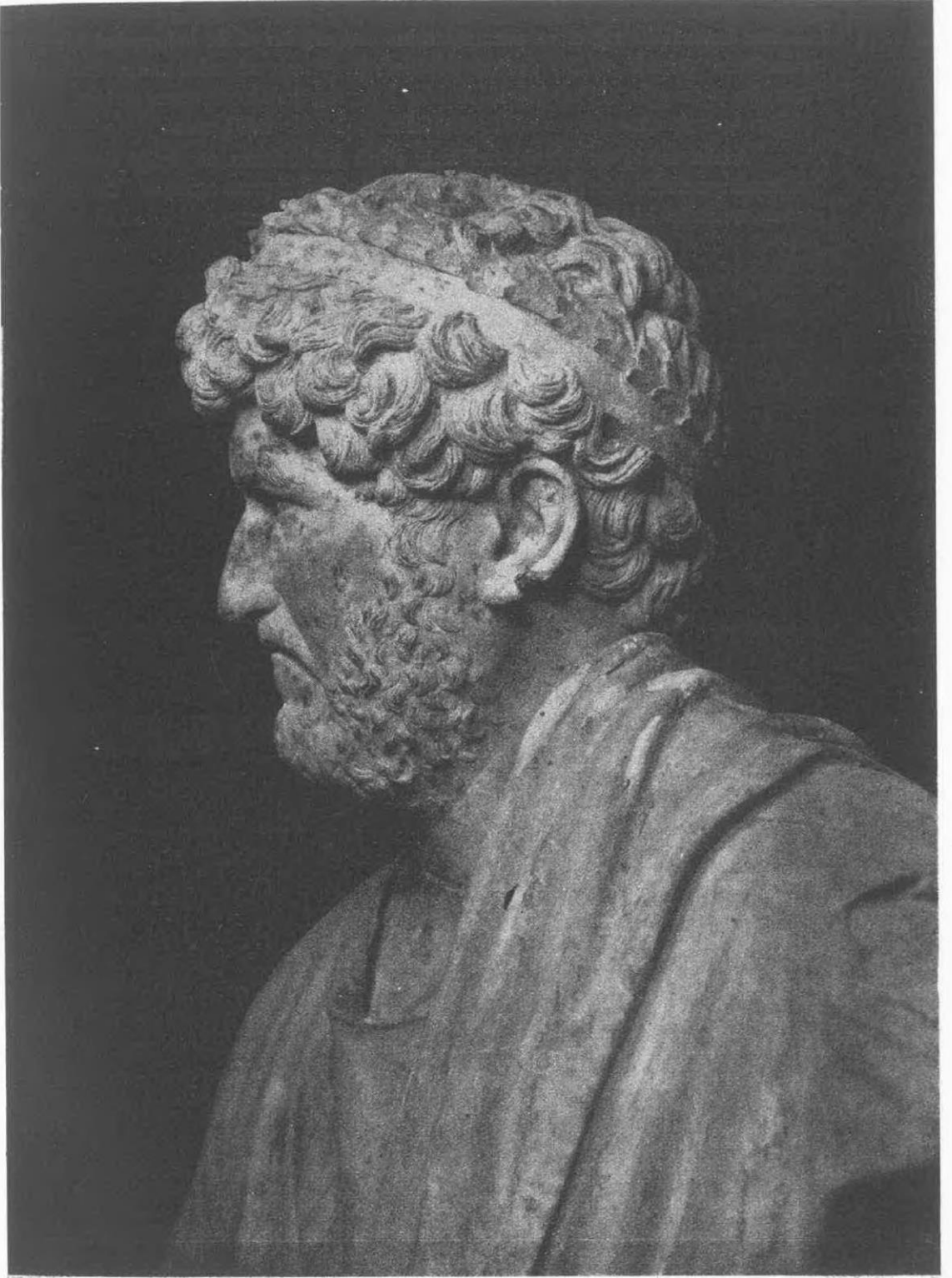
işte Bronz heykeller arasıTrıda şu küçük' ve basit mukayeseleri yaptıktan
sonra yukarda elinde bir buhmdan veya buna benzer bir şey tutmakta olduğunu
zaonettiğimizi söylediğimiz mesele üzerinde biraz tevakkuf edelim:

Filhalldka Tiberius'ün Herculanumda bulunmuş olan Napoli Müzesindeki
Bronz heykelin ileri doğru uzanmış elinde t»r ",tas tuttuğu tahmin edilmiş ise de
bilahare uzun tetkikler neticesinde hiçbir şey tutmadığı kanaati hasil olmuştur.

r1 Grands. bronzes du Musee d'Istanbul, s. 103.

rJ Grosibronzen Der Römischen Kaiser zeit 1927, **Sahife 6S.** Lev. XX.

[r]J Aynı eser. Sahife 63. Lev. XIX.

Heykelin büyütölmüş başı

Adana heykelinin sağ el ve parmaklarının vaziyeti, bu el ile behemehal bir Şey tuttuğunu 6dsterir ve bir de kol adalelerinin gevŐek ve tabii oluŐu herhalde tuttuğu Őeyin ağır olmadığını ifade eder. Bilhassa kolun vucutten fazlaca yana doğru ađılmıŐ olması uzun uzadıya tetkika değer bir 'keyfiyettir.

Acaba taŐıdıđım tahmin ettiğimiz askılı buhurdanın neŐrettiđi dumandan mvmkmn mertebe tahaffuz iÇin mi bu kolu bu kadar yana aŐmıŐtır Bu cihetin uzun zamanlar bir mvtalea zemini o'.acağını tabii buluruz.

LA STATUE DE BRONZE D'ADANA

Aziz Ogan

Parmi les bronzes nouvellement exposes au Musee d'Istanbul figure une tres belle statue plus grande que nature.

Elle a ete decouverte en 1932 dans la bourgade de Kadırlı, dans le vilayet d'Adana, dans les travaux de canalisation executes pres de la maison de Hacı Musa zade Hüsnü, à une profondeur de deux metres. Les fouilles executees dans les environs immediats n'ont revele aucune trace digne de retenir l'attention.

La statue etant morc lee en 30 à 40 fragments a dil etre confiee à l'atelier de sculpture du Musee, oii elle a ete tres habilement restauree.

Voici la description de cette belle statue exposee en 1934 au Musee sous le No. 5311.

Hauteur de la statue: 2,07 m.

Hauteur de la tete, du sommet du crane jusqu'au cou: 0,35.

Un personnage romain est represente debout, le corps portant sur la jambe droite, la gauche legerement ecartee et avancee, comme s'il marchait à pas lents. il est vetu d'une tunique à manches courtes et drape dans une toge qui forme des plis tres nombreux et qui descend un peu au dessus des chevilles. Les pieds sont chausses de sandales. De la main gauche relevee à hauteur du coude il retient les plis qui tombent de l'epaule gauche et ceux qui, passant sous le bras droit, retombent sur la cuisse. Le bras droit est ecarte du corps et allonge en avant; le pouce et l'index reunis, semblant indiquer qu'il tenait un encensoir ou: un objet analogue. La tete est imperceptiblement tournee à droite. Le cou est court et epais. Les cheveux, aux boucles abondantes, soigneusement arrangees, couvrent le frönt et les tempes. Le visage est charnu, les sourcils arquees, le nez aquilin, les narines ecartees, les yeux rapproches. Les sourcils sont soigneusement traites, les pupilles sont indiquees par une ligne circulaire. Le nez est tres rapproche des levres. Les pointes des moustaches suivent la courbe descendante des levres. Le visage est encadre d'une harbe courte et frisee. Les oreilles sont charnues. Le regard est empreint d'une majeste divine. Deux courtes lignes perpendiculaires entre les sourcils ajoutent à la noblesse du visage.

Le dos de la statue etant traite avec presque autant de soin que le devant on peut en conclure que la statue etait exposee sur un socle monumental situe dans une position centrale. La necessite s'impose done incontestablement de faire en cet endroit, à la premiere occasion, des fouilles plus etendues.

La statue que nous venons de decire offre avec Antonius Pius une ressemblance qui nous permet de l'attribuer à cet empereur; on pourrait penser aussi à Hadrien, ou bien à un prince indigene qui vivait dans le deuxieme siecle.

Bien que le bronze soit fort oxyde on distingue tres nettement le tissu de la tunique, de facture elegante, en lainage leger, orne d'un dessin à carreaux formes par des lignes doubles. Le meme dessin se repete sur la toge.

L'artiste a fait preuve d'une grande habilete dans le traitement du vetement qui, sous les plis nombreux, indique parfaitement les formes et le mouvement du corps, et en particulier de la jambe droite. Les lignes sobres et anguleuses predominant, mais elles s'harmonisent merveilleusement avec les lignes qui, pour etre onduleuses, n'en sont pas moins vigoureuses.

En un mot, le travail, tout en etant caracteristique de l'epoque de l'empereur Hadrien, presente, dans l'attitude et le mouvement, des traits qui se rattachent plus ou moins à des traditions tres anciennes. A ce type appartiennent la statue de Mammius Maximus vetu de la toge, du Musee de Naples, attribuee à l'epoque d'Auguste, et la statue de Tibere, du meme Musee.

Cependant il faut signaler dans notre statue une certaine ressemblance avec une reuvre d'epoque plus recente, la statue en toge, reconstituee avec plusieurs fragments, qui etait couverte de dorure, et qui ornait l'arc du pont de Valens et Valentinien. Cette statue, fort mutilee, presente les caracteristiques de styles divers; cependant elle s'ecarte du travail riche et harmonieux de l'epoque; dans l'attitude pathetique, dans la disposition des plis de la toge, predomine le style du Heme siecle.

Apres cette breve revue des statues de bronze, examinons un moment la question de savoir si en effet l'empereur tenait un encensoir ou un objet analogue, comme nous l'avons dit plus haut.

Bien qu'on ait d'abord suppose que la statue en bronze de Tibere trouvee à Herculanium et exposee au Musee de Naples tenait une coupe dans sa main etendue, à la suite de longues recherches on est arrive à la conclusion qu'il ne tenait rien. Mais dans la statue d'Adana la position de la main droite et des doigts ne laisse pas de doute que cette main tenait quelque chose. Les muscles du bras etant relaches et dans une attitude naturelle indiquent que l'objet n'etait pas lourd. Le fait que le bras est tres ecarte du corps merite egalement de retenir l'attention: ce bras serait-il allonge afin d'eviter autant que possible l'incommodite de la fumee qui se degage de l'encensoir? Nous pensons que cette question merite d'etre longuement etudiee.

